

הוצאו להורג בפומבי - ועתה מחפשים את קברם

פעילות מיסתוריות ניכרת לאחרונה בסביב בניין בית הספר פלסטין, ליד חוף ימיה של עזה, מצפון לשכונה העותית אל-רימאל. מדי פעם מגיע למקום טרסטור, נהוג בידי ישראל, ההופך את תלוליות החול שבקרבת בית הספר. אנשי החברה קדישא הצבאית של צה"ל הולכים בעיקר תו, כשהם גוברים בתלוליות העפר.

בשבועות האחרונים כבר חדל הטרסטור לחרוש מסביב לבניין רחב המידות של בית הספר. אולם מדי פעם מגיעות למקום קבוצות אנשים, החופרות כל פעם באתים, בי איזור אחר.

רק מעטים מבין תושבי עזה יודעים את הסיבה תאמיתית לעבודת החפוש הקדחתית, מסביב לבית הספר. הם יודעים שהאוצר אחריו מחפשים החופרים אינו אלא שרידי עצמות — שרידי גופותיהם של אנשי החלקה הערבית של הפלמ"ח, שנקברו במקום לפני 20 שנה.

וכפיות. לכל אחד מהם הורכבה גם זהות ערבית. הם היו צריכים להתראות כשני ערבים מהכפר חוליקאת. עזרא עפגין נקרא בשם עיוזא איברהים נימר, ואילו דוד מורחי נשא את השם מוסטפה סאלח חידר.

בבית הקברות הצבאי בהר הרצל, ירושלים, ניצבות שתי מצבות, הנושאות את שמותיהם של עזרא עפגין ושל דוד מורחי. אולם אלה הן מצבות סימליות בלבד, שנועדו לתת לבני-משפחותיהם מקום לעלות אליו, לככות לידו את בניהן. מתחת למצבות לא טמון דבר.

★ ★ ★

רק בשנת 1956, כשרצועת עזה נכבשה לראשונה, במבצע יהושע, נעשו נסיונות לאתר את מקום קבורתם של השניים. פינקסי בית הכלא בעזה שנתפסו, כללו רשומים על תפיסתם של השניים.

היה זה קצין המשטרה דאז, שלמה בן אלקנה, שניסה לאתר את מקום הקבורה.

שניקרו את עינו, סיפר את כל היריעה לו על הפרשה:

"אני זוכר כי בסוף 1948, בשעת הימצאי בתחנת המשטרה, הביאו חיילים מצריים שני יהודים וערבי, כשעניניהם קשורות. הם שמו אותם בכלא. לאחר מכן נודע לי מפי חיילי המצריים, כי סיבת הבאתם של היהודים היתה, כי רצו להרעיל את מי השתייה של הצבא המצרי.

"אותו זמן שימשתי כנהג מכונית חקירות בעזה. לאחר זמן קצר נודע לי, כי הורכב בית-משפט צבאי מצרי לשפוטם, כשברא-שו סגן-האלוף המצרי חסן הישמת. ביום ישיבת בית-המשפט היה לי חופש ולכן הלכתי להקשיב למשפט.

העלילות

"קדעילי הביאדות"

"בית-המשפט דן אותם למות בירייה. שמעתי את אחד היהודים אומר לשופט: ממך לאוהבים, יא שייך, אני נקי. אחר כך החזירו אותם לכלא. שלושה ימים לאחר מכן, בשעות אחר הצהריים, הלכתי ל-שכונת-רימאל. ראיתי אנשים עומדים בקרבת בית-הספר והכנתי ממה שאמרו ש-המצרים בעזה, מוציאים להורג יהודים. עמדתי לראות. כעבור חצי שעה בא כמאל בסמה עם מנהל הכלא בעזה, האשם בכר, ואיתם שני היהודים והערבי שהיו כבולים בידיהם וברגליהם.

"לקחו אותם לצד צפון, ליד המקום בו עומד עתה בית-הספר פלסטין. היו שם מספר חיילים מצריים מוזיינים. העמידו אותם כשפניהם לצפון וירו בהם מספר כדורים. כעבור דקות קצרות קברו אותם.

★ ★ ★

המשפחות השלימו עם גורל-יקירי-הן, נואשו מן התקווה לגלות את קברם. אולם לאחר מלחמת-ששת-הימים, שוב נעזרה חקוה זו. הפעם, מצאו בני-המשפחה סיוע בדמותו של מי שהיה מפקד המחלקה הערבית של הפלמ"ח, ירוחם כהן. ירוחם ראה בגילוי מקום קבורת שני לוחמיו עניין חיוני, וחוב של כבוד של תאומה לחלליה.

נוכח הצלחותיו של שלמה בן-אלקנה, בגילוי קברות נעלמים אחרים, היה זה רק טיבעי שיפנו אליו, בניסיון לגלות את קברם של עפגין ומורחי.

אולם בן-אלקנה לא שש למשימה החדשה. הוא השיב בסירוב לבקשה וטעמו עימו: מאחר ואיש מעדי-הראיה לא יכול ל-הצביע על המקום המדויק בו הוצאו השניים להורג או בו נקברו — לא ראה מקום להתחיל בחפירה לגילוי מקום קברם. סביר להניח כי בעת בניית בית-הספר לא הועברו הגחיות מהמקום ומכאן ש-שרידיהן עדיין נימצאים שם. אך גם כיום לא הייתי מעז לעסוק בחפירה — זאת מאחר ואין בידי כל נתון בו אוכל להסתמך, ושיצביע היכן להתחיל. וכל זאת, מבלי להצביע על הרעש וההשלכות הפוליטיות האפשריות, ועל התעמולה העוינת של המחנה הלאומי הערבי שיתעורר עקב הריסת בית-הספר פלסטין עליידינו.

"לצערי, ממשיך בן-אלקנה, "עלינו ל-נגזר פרשה זו מבחינת האפשרויות של גילוי מקום-קברם. הדבר היחיד הניתן לי היעשות הוא — להנציח את זיכרם על טבלת-נחשת, בבית-הספר פלסטין — אך מסופקני אם עתה הזמן המתאים לכך."

סירובו של בן-אלקנה לא ריפה את ידי-המשפחות. הן פנו למשטרה וזו מינתה את איש-המשטרה ארימנו לוי, שינסה לאחר את מקום הקבר.

סגן עזרא עפגין

סגן דוד מזרחי

הוא חקר כמה אנשי-משטרה פלסטינים, שנתורו ברצועה וזכרו את הפרשה. את תיק הכשפט עצמו לא ניתן לאתר. איש מבין אלה שהיו מעורבים בפרשה לא היה מוכן לדבר. אולם כולם הצביעו על החורשה שמצפון לשכונת אל-רימאל, כעל המקום בו נקברו השניים.

ב-1956 לא היה החורש קיים עוד. עזיו הועל באש. האדמה במקום יושרה, ובמקום הנתוסס בניין בית-הספר פלסטין.

לפני שנעשו נסיונות לחפש במקום, נטשה ישראל את רצועת-עזה. העדות המוסמכת ביותר היתה זו של דרויש חמאדה, שוטר פלסטיני מספר 99 ברצועה. חמאדה שיתף פעולה עם שילטר-נתי-ישראל, בתקופת הכיבוש של 1956. עם הנסיגה, נלקח לשטח-המדינה.

חמאדה, שמסר בזמנו עדות על רוצחיו של איש נחיר-עזה, רועי רוטנברג, ואף הצביע על הפלחים

השניים יצאו למשימתם בלילה של ה-22 במאי 1948. למחרת, בבוקר ה-23 במאי, הם נתפסו בתוך מחנה צבאי מצרי, בשעה ש-ניסו, לדברי עדי ראיה, "להרעיל בארות". חייל מצרי העיד, כי ראה את השניים מרי-קים את תוכנה של מימיה לתוך באר-מים, כשטח המחנה הצבאי המצרי.

איש לא ידע אז מה עלה בגורלם של שני אנשי-המודיעין. רק חודשים מספר לי-אחר מכן התברר כי שני הצעירים, בני ה-21 — שהאחד מהם, דוד מורחי, השאיר ב-רחובות אשה ובת פעוטה — הוצאו להורג על-ידי המצרים בירייה — אחרי שנמצאו אשמים ב"הרעלת בארות ברצועת עזה."

השניים — דוד מורחי ועזרא עפגין, כלולים ברשימה הרשמית של הרוגי-המלחמה, שפורסמה רק לאחרונה על-ידי משרד-הדואר דוקא — לרגל הוצאתו לאור של בול הרוגי המלכות.

רק מעטים יודעים על פרשת-מותם. בוד-דים יותר יודעים את פרשת מיבצע המיוחד במינו, שהביא להוצאתם להורג על-ידי ה-מצרים, ימים מספר לאחר הקמת-המדינה. כי עד לזמן האחרון היתה זו אחת הפרשות הסודיות והכמוסות ביותר בתולדות-צה"ל. דוד מורחי ועזרא עפגין היו חיילי ה-מחלקה הערבית של הפלמ"ח. מורחי היה תימני משכונת שער-ים ברחובות; ואילו עזרא עפגין, בן למשפחה מראשון-לציון, היה חבר קיבוץ אפיקים.

במאי 1948, זמן קצר לאחר פלישת ה-צבא המצרי לארץ, נשלחו השניים במשימה מודיעינית מיוחדת במינה — אל לב רצועת-עזה, שנתפסה אז בידי מצרים. השניים התחפשו לערבים, לבשו עבאיות